

Minden nagy lélek egy sugár *

Elnök úr, hölgyeim és uraim, kedves barátaim!

Megtisztelő és örömteli feladat számomra, hogy az Aracs Társadalmi szervezet Aracs-díjat odaítélő bizottsága és a magam nevében rangos vendégeinkkel és a korábbi kitüntetettekkel együtt körünkben üdvözölhetem díjátadó ünnepségünk ünnepeltjeit: Hajnal Jenő magiszter urat, a zentai Thurzó Lajos Közoktatási és Művelődési Központ igazgatóját, a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség alelnökét, doktor Ribár Béla nyugdíjas egyetemi tanár urat, a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia rendes tagját, a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság elnökét, Kozsán Ilona népművelőt, nyugdíjas óvónőt, Megyeri Lajos urat, zeneszerzőt nyugdíjas zenepedagógust, Milánovits Tibor népművelőt, nyugdíjas tanár urat, és Szervátiusz Tibor szobrászművész urat abból az alkalomból, hogy a doktor Benák József egyetemi tanár, Bicskei Zoltán grafikusművész, filmrendező, Csorba Bela magiszter, író, doktor Gubás Jenő nyugalmazott főorvos, az Aracs Társadalmi Szervezet elnöke és doktor Szöllősy Vágó László bizottsági elnök összetételű testület az idén hatodszer kiosztásra kerülő Aracs-díjat, amely Szervátiusz Tibor szobrászművész kisplasztikájából, Boros György grafikusművész készítette díszoklevélből és pénzjutalomból áll, továbbá az ötödik alkalommal kiosztásra kerülő Aracs-éremet, amely Kutas Ágnes budapesti szobrászművész alkotása, s amelyet ugyancsak Boros György által készített díszoklevél és pénzjutalom egészít ki, valamint a másodízben kiosztásra kerülő Aracs-Főnix-díjat, amely Kalmár Ferenc szabadkai szobrászművész kisplasztikájából és Gyurkovics Hunor festőművész készítette díszoklevélből áll, egyhangú döntésével nekik ítélte oda.

Az imént megtisztelőnek és örömtelinek neveztem a rám váró feladatot, egy pillanatra megfeledkezve arról, hogy mennyire kilátástalan csak megkísérelni is, hogy szavak, mondatok, nyelvi fordulatok kalodájába kényszerítsük akár az életet adó napsugarat, akár a lélek világosságot adó lángolását, lett légyen

az messzi pusztán lobogó rőzseláng vagy bolygófény a síron, szent házitűz vagy bujdosó zsarátnok, lidércfény, mécsláng vagy távoli sziporka...

Ki ne ismerné Petőfi Apostolának sokszor idézett napsugár-hasonlatát:

*A szőlőszem kicsiny gyümölcs,
egy nyár kell hozzá mégis, hogy megérjék.
A föld is egy gyümölcs, egy nagy gyümölcs,
s ha a kis szőlőszemnek egy nyár
kell, hány nem kell e nagy gyümölcsnek,
amíg megérik? (...)*

A szőlő a napsugaraktul érik; (...)

*A földet is sugárok érlelik, de
ezek nem nap sugárai, hanem
az embereknek lelkei.*

*Minden nagy lélek egy ilyen sugár, de
csak a nagy lélek s ez ritkán terem;*

Mai együttlétünknek éppen az ad különleges jelentőséget, hogy figyelmünket legalább a végtelen idő egy röpké pillanatáig ezekre a ritkán termő nagy lelkekre, a földet és a mi kis délvidéki magyar világunkat érlelő sugárookra fókuszálja.

Egy ilyen sugár, amely segíti a földet megérni és a déli végek magyarságának kultúráját felvirágozni: **Hajnal Jenő** magiszter, a zentai Thurzó Lajos Közművelődési Központ igazgatója, a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség alapító tagja és alelnöke, a délvidéki magyar kulturális és közművelődési élet egyik legkiválóbb egyénisége.

Bácsgyulafalván született 1954. december 27-én. Az általános iskolát szülőfalujában és Zomborban, a gimnáziumot úgyszintén Zomborban végezte. Az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Karának magyar tanszékén diplomált, ugyanitt szerezte meg a magyar nyelv és irodalomtudomány magisztere címet.

Tanulmányai végeztével a zentai, majd a csókai gimnáziumban tanított, fordítóként a zentai önkormány-

zat alkalmazottja volt, és az Újvidéki Rádió munkatársaként is dolgozott.

Közel másfél évtizede van jelenlegi munkakörében, a Városi Könyvtárat, a Városi Múzeumot, a néhai Munkásegyletet, a Művelődési Házat és a Tisza mozit magában foglaló Művelődési Központ élén. Ilyen minőségében elsősorban az ő érdeme, hogy Zenta, pezsgő művelődési-művészeti életével, a Tisza menti kisvárosból a Délvidék tényleges kulturális fővárosává emelkedett. Vezetése alatt a Központ nyitott jellegű művelődési intézménnyé vált, amelynek keretében a felsorolt művelődési intézmények mellett rangos, Vajdaság-szerte, sőt az országhatárokon túl is ismert és elismert amatőr együttesek is működnek – a Zentai Szintársulat, a Musica Pannonica Női Kamarakórus, a Délibáb Népdalkör, a Szélrózsa Leánykar...

Az ő igazgatása alatt vált a Központ az Énekelt Versek Fesztiváljának, a Kálmány Lajos Népmesemondó Versenynek, a Nyári Ifjúsági Játékoknak, a Lőrinc-napi sokadalomnak, nagyhírű néprajzi tanácskozásoknak, tudományos-szakmai értekezleteknek, néprajzi, képzőművészeti és dokumentációs kiállításoknak a szervező házigazdájává.

Könyvtárigazgatóként a vajdasági magyar könyvtáros mozgalom megteremtője és folyamatos mozgásban tartója. Ő kezdeményezte a korábban is gazdag helyismereti anyaggal rendelkező zentai könyvtár felfejlesztését vajdasági magyar dokumentációs központtá (amelyben minden nálunk megjelent magyar kiadvány megtalálható lesz), ő a lelke a KAPOCS könyvtári csoportnak, szerkesztője a Vajdasági Könyvtári Hírlevélnek, valamint számos helytörténeti és művelődéstörténeti kiadványnak.

A Művelődési Szövetség alelnökeként és a Magyar Nemzeti Tanács tagjaként az egész délvidéki magyar kulturális élet meghatározó egyénisége, a Szövetség kulturális küldetésének egyik stratégája az anyaországgal való kulturális kapcsolatteremtés és –tartás, valamint a szórvány- és szigetmagyarság nemzeti önmegtartásának erősítését célzó programok elkötelezett támogatója, a délvidéki magyar kultúra több jelentős testületének: az Illyés Közalapítvány vajdasági alkuratoriumának, a Durindó és Gyöngyösbokréta Fesztiváltanácsnak, a Forum Kiadó tanácsának, az Új Kép szerkesztőségének, az amatőr színjátszók találkozójának, a középiskolások színművészeti vetélkedőjének és több más vezető testületnek tagja, tisztségviselője.

Munkájának, népünkért és kultúránkért vállalt áldozatkész tevékenységének egyik legfrissebb, a délvidéki és az egyetemes magyar kulturális élet szempontjából felmérhetetlen jelentőségű állomása a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet és Egyházi Dokumentációs Központ felépítése, átadása.

Ha a felsorolt tények mellett azt kérnék tőlem: jellemezzem egy mondatral Hajnal Jenőt, az embert, ennek a jellemzésnek kulcsszavai a segítőkészség és az emberszeretet lennének.

Egy újabb sugár, amely segíti a földet megérni és a déli végek magyar tudományosságát kibontakozni: doktor **Ribár Béla**, akadémikus, nyugdíjas egyetemi tanár, az Újvidéki Diáksegélyező Egyesület és a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság elnöke, a Magyar Professzorok Világtanácsának tagja, a Délvidék leggyakrabban idézett magyar kutatója.

Torontálvásárhelyen született 1930. szeptember 5-én. Az elemi iskolát szülőhelyén, a gimnáziumot Nagybecskerekken, egyetemi tanulmányait Belgrádban végezte. Svájcban szerzett doktorátust. Gimnáziumi tanárként dolgozott Nagybecskerekken, tanársegéd, majd docens a Szarajevói Egyetemen, rendkívüli, majd rendes egyetemi tanár az Újvidéki Egyetem Természettudományi Karán. 1987-ben a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia levelező tagjává, 2001-ben a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia rendes tagjává választotta. 2000 óta a Magyar Tudományos Akadémia határon túli köztisztviselője tagja.

Ribár Béla tanár úr egyike azon kevés nemzet-társunknak, aki tudományos tevékenységével a legmagasabb szintre tudott jutni – itthon, pedagógusként pedig kiváló szakemberek sorát nevelte. A szó legnemesebb értelmében vállalta a magyarság sorsát itt, a Vajdaságban, példát mutatva arra is, hogyan kell kiállnunk jogainkért, őriznünk kultúránkat, felnevelni új nemzedékeket. Nem túlzás azt mondani, hogy a tanár úr kiveszi a részét minden olyan vállalkozásból, amely a délvidéki magyarság megmaradását, ifjúságunk magyar szellemiségű képzését, nemzettudatának fejlesztését és ápolását szolgálja.

Évek óta irányítja az Újvidéki Diáksegélyező Egyesületet, amely az elmúlt bő egy évtized alatt több ezer rászoruló diák számára könnyítette meg a tanulmányok folytatását. Felismervén, hogy tanulóifjúságunk számára nem állnak rendelkezésre megfelelő tankönyvek, hatalmas munkával, sokak közreműködésével olyan kiadványokkal igyekszik pótolni ezt a hi-

ányt, amelyek nem csupán magyar nyelvűek, de szellemiségükben is magyarok. Ezekből a délvidéki magyar értelmiség leendő nemzedékei nemcsak a magyar szaknyelvet sajátíthatják el, de megismerkedhetnek a tudományos haladás múltjával és jelenével, benne a világfordító magyar tudósok életével, munkásságával is.

Kezdeményezője volt a délvidéki magyar tudósok szervezeti összefogásának – ennek köszönhetően jött létre a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, amelynek megalakítása óta az elnöke. Elkötelezett szervezőmunkával segíti a fiatal tudós nemzedék tudományos képzését, ezzel párhuzamosan közel egy évtizede szervezi az idehaza posztgraduális tanulmányokat vagy orvosi szakosítást folytató személyek részére a Magyarországon kapható szakkönyvek díjmentes beszerzését.

Tudományos közéleti szereplése is jelentős. Ez egyrészt tekintélyes, nemritkán nagy nemzetközi visszhangot keltő tudományos értekezletek szervezésében, az ezeken való közreműködésben nyilvánul meg, másrészt ismeretterjesztő munkássága révén: maga is számtalan előadást tart a saját tudományterületéről, emellett gyakorta sikerül megnyernie ilyen előadások tartására az anyaországi vagy más országokban élő tudósokat. Cseppet sem mellékes körülmény, hogy cikkeiben, valamint hazai, anyaországi és amerikai előadásaiban nem mulasztja el tájékoztatni az ottani közvéleményt a délvidéki magyarságot ért hátrányos megkülönböztetésekről.

Ha az elmondottak mellett egy mondattal kellene jellemezni Ribár Bélát, az embert, ennek a jellemzésnek kulcsszavai a szorgalom és a következetesség lennének.

Egy további sugár, amely segíti a földet megérni és a déli végek magyarságát megmaradni ősei nyelvben, hitében: **Kozsán Ilona** nyugdíjas óvónő, önkéntes hitoktató, népművelő.

Kozsán, leánykori nevén Cipó Ilona 1943. szeptember 19-én született Szegeden. Verbászton nevelkedett, ott végezte el az általános iskolát, az óvónőképzőt pedig Újvidéken. Az oklevél megszerzése után Székelykevény vállalt óvónői állást, és harmincnál több nemzedéket vezet fel az iskolába indulásig, közben óvodásaival rendszeresen vállalt nyilvános szereplést: anyák napjára, tanévzáróra, jeles ünnepekre.

Hagyományörző tevékenysége a helybeli Petőfi Sándor Művelődési Egyesület asszonykórusában bontakozik ki, ahol kezdetben tag, később művészeti veze-

tő, és mint ilyen megszervezi a néptáncscsoport munkáját is. Tevékenységéről a Durindók, Gyöngyösbokréták és a székelytalálkozók tanúskodnak.

Nyugdíjba vonulása után sem fordít háttal korábbi pedagógiai és népművelő munkájának: önkéntes hitoktatóként most az iskolás korú gyermekekkel foglalkozik – hittanórákon és azokon kívül is, ezzel párhuzamosan vezeti a plébánia (felnőtt) művelődési csoportját is. Színdarabok, tematikus ünnepi műsorok, dramatikus népszokások sorozata jelzi munkáját.

Tömegvonzását tekintve még nagyobb hatásúak azok a rádió- és tévéműsorok, amelyekben neves rendezőink munkatársaként az al-dunai székelyek izes tájnyelvét, szokásait, dalait örökítették meg, tárták a nagyvilág elé.

Ha a felsorolt tények mellett egy mondattal kellene jellemezni Kozsán Ilonát, az embert, ennek a jellemzésnek a kulcsszavai a gyermekszeretet és a szerénység lennének.

Egy újabb sugár, amely segíti a földet megérni és a déli végek magyarságának zeneművészetét kiteljesedni: **Megyeri Lajos** nyugdíjas zenetanár, zeneszerző.

Bácsföldváron született 1935. május 5-én. Itt járt elemi iskolába, az algimnáziumot Becsén, a zeneiskolát Szabadkán, a zeneakadémiát Belgrádban végezte el. Szabadkán kezdte pedagógiai pályafutását, rövid vargabetűt tett Hercegnoviban és Kanizsán, majd újra visszatért Szabadkára.

42 évig tanított, közben tanítványjaival – harmonikaszólistákkal és együttesekkel – számtalan díjat hozott a hazai és nemzetközi versenyekről. Tanárként zeneművészek és kiváló zenepedagógusok sorát nevelte fel, akik közül többen a délvidéki magyar zene életmeghatározó egyéniségeivé nőttek, nyugdíjasként pedig kiváló érzéssel fedezte fel fiatal zenei tehetségek sorát, ismerte fel bennük az isteni szikrát, karolta fel őket, foglalkozott velük, emelte ki őket a névtelenségből, vált mesterükké, támaszukká, szószólójukká.

Zeneművészként elkötelezett tolmácsolója a magyar műzenének – már középiskolás, főiskolás kora óta. Később is gyakori megszólaltatója magyar szerzők műveinek; közülük sok szerzemény az ő átíratában került bemutatásra, vált népszerűvé. Az utóbbi években különösen sokat tett a magyar műzene népszerűsítése érdekében, és ezt hangversenyeken, kazetták, kompakt-lemezek sora jelzi.

Megyeri Lajos, a zeneszerző, magyar szellemiségű műveivel hívta fel magára a figyelmet. Nála, mint a kortárs zeneművészet több magyar szellemiségű alakjánál, a népzene nem zenei tartalom, hanem ihlető forrás, ami végigkíséri teljes zongora- és kórusműveit. (Éppen ennek elismeréseként: a vegyes karra írt Magyar mise című szerzeményének budapesti bemutatója kapcsán választotta őt tiszteletbeli tagjává a Seprődi János Nemzetközi Kóruszövetség.) Nem kevésbé jelentősek a délvidéki magyar költők verseire komponált szerzeményei, amelyek a mostoha sorsú vajdasági magyar irodalom népszerűsítésének is nagy-szerű eszközei.

Ha az elmondottak mellett egy mondattal kellene jellemezni Megyeri Lajost, az embert, ennek a jellemzésnek kulcsszava: a nemzethez hű művészi elkötelezettség lenne.

Még egy sugár, amely segíti a földet megérni és a déli végek magyarságát megmaradni ősei nyelvén, kulúrájában: **Milánovits Tibor** nyugdíjas tanító, népművelő.

Tiszakálmánfalván született 1931-ben. Az általános iskolát szülőfalujában, a gimnáziumot és a tanítóképzőt Újvidéken fejezte be, majd húsz évvel később ugyanitt szerzett tanári oklevelet is.

A tanítói képesítés megszerzése után egy évig a kamendini birtokon tanít, ezután visszatér szülőfalujába és teljes munkakorát abban az iskolában tölti – tanítóként, igazgatóként, majd tanárként -, amelyből ő maga is indult. Egyike azoknak a keveseknek, aki mindig megtalálta a módját, hogy a nemzetidegen tantervbe belopja a magyar történelem jeles eseményeit, a gyermekek elé példaként állítsa nemzetünk nagyjait.

Milánovits Tibor az a régi profilú pedagógus, aki a tanítást nem foglalkozásként, hanem egész embert igénylő hivatásként fogta fel. Világmegváltó terveket dédelgető fiatal tanítóként éppúgy, mint ma: tapasztalatokban gazdag tisztos korú (de még mindig a közművelődés iránt elkötelezett) nyugdíjasként jelen van a falu társadalmi életében, a művelődési egyesület munkájában: rendez, szervez, összekötő szövegeket ír, előadásokat tart, lelkesít szavalókat, énekeseket készít fel, ha énekelni kell: énekel, ha muzsikálni kell: muzsikál... Eddig egyetlen társadalmi elismerés számára, hogy a falu apraja-nagyja tanító bácsinak szólítja.

Ha az elmondottak mellett egy mondattal kellene jellemezni Milánovits Tibort, ennek a jellemzésnek a kulcsszavai az önzetlenség és a hivatástudat volnának.

Hölgyeim és uraim!

Az Aracs Társadalmi Szervezet a múlt évben az Aracs-díj és az Aracs-érem mellett az újjászületés, a megújulás jelképeként Aracs-Főnix-díj néven egy újat alapított, kettős céllal. Egyrészt elismerésben részesíteni azt a személyt, aki magatartásával, tetteivel, életművével és egész életével kiérdemelte a délvidéki és az egyetemes magyarság megbecsülését és tiszteletét, másrészt: bizonyosságot tenni arról, hogy a délvidéki magyarság az oszthatatlan magyar nemzet részének tekinti magát, és mindazok az értékek, amelyek az egyetemes magyarság boldogulását szolgálják, jóhírét öregbítik, a délvidéki magyarság nemzettudatát és önbecsülését is erősítik.

A díj Kalmár Ferenc szabadkai szobrászművész kisplasztikájából és Gyurkovics Hunor szabadkai grafikusművész által tervezett oklevélből áll.

A 2003. évi Aracs-Főnix-díjat az Aracs Társadalmi Szervezet díjkiosztó bizottsága egyhangú döntéssel **Szervátiusz Tibor** kolozsvári születésű, Budapesten élő szobrászművésznak ítélte oda.

Szervátiusz Tibor neve számunkra egybeforrott az Aracs-díjjal, hiszen ő volt az, aki bátortalan érdeklődésünkre meleg baráti szeretettel, keresetlen egyszerűséggel, minden ellenszolgáltatás nélkül ajándékba adta nekünk Magyar életfa című kisplasztikáját. Túl a díj eszmei értékén, Szervátiusz Tibor művésze, erkölcsi és emberi tartása, a határokon túli magyar kisebbségekhez való ragaszkodása külön súlyt ad ennek az elismerésnek.

Ez a körülmény azonban az Aracs-Főnix-díj odaítélésekor csak egy mozzanatként merült fel. A döntő, a meghatározó körülmény Szervátiusz Tibor emberi és művészi elkötelezettsége, amit Ő maga így fogalmaz meg: „Ha magyarnak születtem, a művészetet is anyanyelvemen kell beszélnem. Vállalom népem hagyományait, sorsát, történelmét, múltját, jelenét és jövőjét. Keleti szép örökségünket Nyugatba ötvözve, a Nyugat figyelmét magunkra irányítva a szobrászat nyelvén erről akarok szólni.”

Ki is hát akkor Szervátiusz Tibor? – tehetjük fel sokakkal együtt a kérdést. Megkísérelhetnénk a válaszához megidézni a méltatókat: a XX. századi magyar és európai szobrászat egyik legkiemelkedőbb, legkarakteresebb művésze... Egyéni hangot, stílust hozott az európai képzőművészetbe... Ihletője a magyarság sorskérdései... Szemelvénynek választhatnánk Dózsa-szobrát, amely hónapokon át a Nemzeti Múze-

um leglátogatottabb relikviája volt, a kőbe faragott, bronzba öntött Magyar Trianon-Golgothát, a diófába faragott Adyt, a fekete andezitből formált Móricz Zsigmondot, a tölgyfába égetett Kós Károlyt, a bronzba formázott Szent László királyt, a fába, kőbe, vasba, bronzba öltöztetett névtelen csángó lányokat és a Fájdalmas Szűzanyánkat, a vértanúkat, a siratókat és a Megváltókat...

A választ paradox módon kérdések kínálják. Kérdések, amelyeket Szenteleky Kornél, a jugoszláviai magyar irodalom első nagy szervező egyénisége hetven évvel ezelőtt fogalmazott meg, kérdések, amelyeket fel kellene tennünk minden alkalommal, amikor érdemeket mérlegelünk és elismerésekről döntünk: „Ad-

tam-e valamit népemnek? Vállaltam-e népem sorsát, baját, álmait és vágyvilágát? Adtam-e teremtő fényt, hitet, szívet, szépséget és eszmét az alkotásban?” – Ha a kérdések többségére igen a válasz, úgy az illető méltó a díjra, az elismerésre.

Szervátiusz Tibor esetében minden válasz: igen. Igen! Adott, sokat adott népének. Igen! Vállalta népe sorsát, baját, álmait és vágyvilágát. Igen! Adott teremtő fényt, hitet, szívet, szépséget és eszmét az alkotásban. Mindezért és a már korábban elmondottakért éreztük méltónak az Aracs-Főnix-díjra Szervátiusz Tibor szobrászművész urat, akit tisztelettel kérek a díj át-vételére.

* Elhangzott Szabadkán az Aracs Társadalmi Szervezet 2003. szeptember 12-i díjkiosztó ünnepségén

Boldogasszony kő (részlet)